

Analýza miesta a významu energetiky v miestnych a regionálnych rozvojových stratégiách a plánoch

Priatel'ia Zeme-CEPA
2020

OBSAH

Tento dokument bol vypracovaný v rámci projektu „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“ (kód ITMS2014+ 314011Q453) a tvorí podklad pre návrh podmienok pre etablovanie novej disciplíny vo verejnej politike na Slovensku: udržateľnej energetickej politiky na úrovni okresov.

Dokument obsahuje stručnú analýzu miesta a významu energetiky v kontexte globálnej zmeny klímy v troch druhoch koncepčných materiálov zameraných na rozvoj regiónov:

- programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí, mikroregiónov a samosprávnych krajov,
- integrovaných stratégií rozvoja územia a regionálnych integrovaných územných stratégií,
- akčných plánov rozvoja najmenej rozvinutých okresov.

Informácie použité v tejto analýze vychádzajú najmä zo zverejnených koncepčných materiálov týkajúcich sa cieľových okresov Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava, resp. dotknutých krajov a tiež z dokumentov, ktoré s témou súvisia, vypracovaných inými organizáciami vrátane združenia Priatelia Zeme-CEPA. Príprava podkladov k hodnoteniu programov rozvoja sa uskutočnil v marci až auguste 2019.

Kontaktná adresa: energia@priateliazeme.sk

Úvod	2
Programy rozvoja obcí a vyšších územných celkov	3
Legislatívny základ	3
Deformované plánovanie	3
Miesto a význam energetiky v programoch rozvoja	5
Integrované stratégie rozvoja územia a regionálne integrované územné stratégie ...	6
Legislatívny základ	6
Miestne akčné skupiny	7
Finančná podpora implementácie ISRÚ z EŠIF	7
Regionálne integrované územné stratégie	9
Miesto a význam energetiky v integrovaných stratégiách	9
Akčné plány rozvoja najmenej rozvinutých okresov	11
Legislatívny základ	11
Formy podpory akčných plánov	11
Východiskové princípy pre tvorbu akčných plánov	12
Miesto a význam energetiky v akčných plánoch	12
<i>Systemové opatrenia v oblasti energetiky</i>	13
<i>Opatrenia na podporu bodových energetických aktivít/zámerov</i>	14
<i>Iné zábery s vplyvom na regionálnu energetiku</i>	14
Záver	15
Príloha 1: Rozdelenie regionálneho príspevku medzi NRO	16
Príloha 2: Zhrnutie hodnotenia miesta a významu energetiky v PHSRVÚC.	18
Príloha 3: Priority a ciele IROP	19
Príloha 4: Indikatívny plán financovania RIÚS	21
Príloha 5: Rozdelenie regionálneho príspevku medzi NRO	22
Príloha 6: Kvantifikácia energetických opatrení v akčných plánoch rozvoja NRO ...	23
Príloha 7: Projektový list pre zámer „Centrum udržateľnej energetiky pre okres Kežmarok“	24
Príloha 8: Projektový list pre zámer „Využitie biomasy z neobhospodarovaných pozemkov na vykurovanie budov“	25

2020 Priatelia Zeme-CEPA

Autor: Juraj Zamkovský

Foto: Štefan Kordoš

Grafická úprava: Richard Watzka

Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

ÚVOD

Medzivládny panel OSN o zmene klímy (IPCC) – jedno z najväčších a najlepšie koordinovaných a technicky vybavených združení nezávislých vedcov na svete – na základe overiteľných faktov zastáva názor, že hlavné príčiny abnormálneho rastu priemernej globálnej teploty pri povrchu Zeme od priemyselnej revolúcie sú antropogénnej povahy a pochádzajú predovšetkým zo spaľovania fosílnych palív.

Nutnou podmienkou k splneniu hlavného záväzku Parížskej klimatickej dohody (udržať rast priemernej globálnej teploty výrazne pod 2 °C do konca tohto storočia) je podľa IPCC razantné zníženie emisií skleníkových plynov: to znamená do roku 2030 znížiť globálne emisie CO₂ o 45 % oproti roku 2010 a dosiahnuť úplnú uhlíkovú neutralitu do roku 2050.

V ére všeobecnej závislosti celej modernej civilizácie od fosílnych zdrojov energie ide o požiadavky iba ťažko technicky, organizačne, finančne a politicky predstaviteľné. Nezávislá veda sa tak dostala do nevďačnej pozície posla zlých správ. Podľa vedcov sa však ani dosiahnutím hlavných cieľov Parížskej dohody nedá predísť obrovským nevratným škodám a dramatickým negatívnym globálnym dôsledkom destabilizovaného klimatického systému planéty. Ich splnenie ale zvýši šancu, že civilizácia bude schopná očakávané problémy koordinovane zvládnuť.

Kľúčová existenčná otázka modernej civilizácie teda podľa vedcov nestojí tak, či treba opustiť používanie fosílnych zdrojov, ale ako rýchlo sa transformácia celého svetového systému na bezuhlíkovú ekonomiku musí uskutočniť. Každé oneskorenie na začiatku si totiž vyžiada potrebu následne zvýšiť intenzitu redukcie globálnych emisií.

Európska únia sa postavila do čela medzinárodnej reakcie na túto výzvu. Začala pripravovať scenáre na zrýchlenie tempa riadeného znižovania jej skleníkových emisií a dosiahnutie uhlíkovej neutrality do roku 2050. Od členských štátov EÚ sa očakáva, že tomu obratom prispôsobia svoje národné ciele.

Je potešiteľné, že vláda SR v roku 2019 opustila svoj dovtedajší dlhodobý spiatočnícky postoj ku klimatickej a energetickej politike EÚ. Prihlásila sa k prísnejším národným klimatickým záväzkom a začala podporovať ambiciózne ciele EÚ. Progresívne deklarácie a politické zámery na centrálnej úrovni však zásadne limituje stav plánovacej a implementačnej infraštruktúry na regionálnej a lokálnej úrovni. Bez schopnosti krajiny pretaviť národné záväzky do funkčných miestnych a regionálnych stratégií a potom do konkrétnych projektov v praxi ostanú národné ambície vždy iba na papieri.

Na úrovni regiónov a samospráv na Slovensku sa doteraz neuplatňovala žiadna systematická energetická politika. Správanie samospráv v tejto oblasti je živelné a určuje ho najmä dostupnosť dotácií z centrálnej úrovne, nie reálne potreby a strategické priority. Regiónom a samosprávam chýbajú na tento účel personálne, vedomostné, technické aj finančné kapacity. Pokiaľ ich nebudú mať, nemôžu byť ani schopné transponovať náročné klimatické ciele EÚ a štátu do praxe.

Tento dokument obsahuje stručný opis miesta a významu energetiky v troch základných druhoch koncepčných materiálov zameraných na rozvoj regiónov a naznačuje potrebu zásadnej reformy v systéme plánovania regionálneho rozvoja na Slovensku.

PROGRAMY ROZVOJA OBCÍ A VYŠŠÍCH ÚZEMNÝCH CELKOV

Legislatívny základ

Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja definuje programy rozvoja obcí (PRO)¹ a programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja vyšších územných celkov (PHSRVÚC) ako základné strednodobé dokumenty² podpory regionálneho rozvoja, ktoré musia byť v súlade s prioritami a cieľmi ustanovenými v rozvojových stratégiách vyššej úrovne³ a sú vypracované v súlade podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie danej obce resp. regiónu. Ak obec nemá vypracovaný vlastný PRO, môže si vypracovať s jednou alebo viacerými územne susediacimi obcami spoločný program rozvoja obcí (SPRO).

PRO, SPRO aj PHSRVÚC pozostávajú z analytickej, strategickej, programovej, realizačnej a finančnej časti. Obsah týchto častí je v zákone upravený iba rámcovo a všeobecne.

Vypracovanie programov rozvoja si zabezpečujú príslušné obce, resp. samosprávne kraje partnerským spôsobom a podľa zákona majú byť aktualizované „podľa potreby“. Programy rozvoja a ich aktualizácie schvaľujú zastupiteľstvá obcí, resp. vyšších územných celkov.

Schválenie programu rozvoja a príslušnej územnoplánovacej dokumentácie je podmienkou na predkladanie žiadostí príslušnej obce alebo vyššieho územného celku o poskytnutie dotácie zo štátneho rozpočtu a z doplnkových zdrojov⁴ vrátane európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF).

Deformované plánovanie

Miestne samosprávy sú chronicky závislé od externých zdrojov financovania. Existencia programov rozvoja (PRO a SPRO) – nech už je ich kvalita a obsah akýkoľvek – podmieňuje ich prístup k verejným financiám. Na tvorbu týchto koncepčných dokumentov neexistovala a dodnes neexistuje záväzná metodika. Od prijatia zákona o podpore regionálneho rozvoja v roku 2008 ostali obce a vyššie územné celky odkázané iba na meniace sa metodické odporúčania. Poslednú a zatiaľ stále aktuálnu odporúčanú metodiku zverejnilo ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR v novembri 2016. Ide o rozsiahly dokument, ktorý sa namiesto obsahu sústreďuje na komplikované administratívne postupy⁵.

To kontrastuje s nedostatkom až úplnou absenciou plánovacích kapacít na lokálnej úrovni. Dôsledné uplatňovanie prebyrokratizovaných postupov v takejto situácii takmer vylučuje možnosť prípravy týchto koncepčných dokumentov vlastnými kapacitami – najmä v prípade väčšiny miestnych samospráv. Príprava programov rozvoja sa stala predmetom biznisu. V každom kraji sa časť konzultačného priemyslu začala orientovať práve na tvorbu PRO a SPRO. Čím komplikovanejšie a náročnejšie sú postupy, tým menšia je šanca miestnych sa-

1 Pôvodné označenie tohto typu dokumentu bolo program sociálneho a hospodárskeho rozvoja obce.

2 Strategická časť sa odporúča vypracovať pre horizont 7 až 10 rokov a implementačná časť pre horizont 2 až 3 rokov.

3 Programy rozvoja obcí musia rešpektovať priority a ciele stanovené v národnej stratégii regionálneho rozvoja SR a tiež v programe rozvoja vyšších územných celkov. Programy rozvoja vyšších územných celkov musia vychádzať z priorit a cieľov národnej stratégie regionálneho rozvoja SR.

4 §7 a §8 zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

5 Metodika tvorby Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce/obcí/VÚC. MDVRR SR, november 2016.

mospráv zabezpečiť plánovanie rozvoja spravovaného územia vo vlastnej réžii a tým je aj príprava programov rozvoja finančne náročnejšia⁶.

Je prirodzené, že značná časť samospráv rezignovala na kvalitu. Príprava programov rozvoja sa všeobecne začala vnímať ako „povinná jazda“, ktorú je treba podstúpiť iba preto, že sa ňou otvárajú dvere k dotáciám. Obstaranie takejto služby na trhu (dopyt) sa riadi princípom najnižšej ceny na strane ponuky, zatiaľ čo výšku ponuky ovplyvňuje množstvo zákaziek. Preto veľký podiel najmä PRO pripomína skôr „pásovú výrobu“ nepoužiteľných brožúrok⁷ ako seriózne a na miestne pomery šité strategické plánovanie. Tým je predurčená aj kvalita a redukovaný význam PRO⁸. V praxi – okrem prípravy žiadostí o nenávratné finančné príspevky a dotácie – obce svoje PRO a SPRO takmer nevyužívajú. Tento stav je typický pre celé Slovensko.

Analytické časti väčšiny programov rozvoja pripomína kompiláty čiastkových (jednoducho a všeobecne dostupných) informácií bez širších súvislostí. Neposkytujú výstižné ani primerané zmapovanie existujúcej situácie nevyhnutné pre správne vymedzenie prioritných oblastí, ktoré majú byť rozpracované v strategických častiach. Značná časť použitých informácií je zbytočná a nesúvisí so zvolenými cieľmi a opatreniami v strategicko-kejšej časti.

Podstatné informácie, ktoré by odôvodnili zvolenú stratégiu, v analýzach naopak často chýbajú⁹. Niektoré navrhované opatrenia v programoch rozvoja dokonca odporujú podkladom z ich predchádzajúcich analytických častí. Ide o dôsledky nesystémovej práce s informáciami na lokálnej úrovni¹⁰, absencie odborných kapacít, živelný postup a prehnaný dôraz na vykazovanie formálnej účasti miestnych partnerov na plánovaní.

Výsledkom takejto karikatúry plánovania sú napríklad programy rozvoja s detailne rozpracovanými opatreniami na podporu voľnočasových aktivít (najmä zábavy¹¹ a športu), investícií pochybnej potreby (napr. rekonštrukcie nevyužívaných kultúrnych domov) a tuctových atrakcií na podporu cestovného ruchu. Oveľa vážnejšie sú formulované opatrenia, ktoré sa týkajú budovania dôležitej infraštruktúry zásadne predurčujúcej kvalitu života obyvateľov v budúcnosti (napr. sanitačnej, energetickej či vodozadržnej), stabilizácie miestnej ekonomiky, zvyšovania vzdelanostnej úrovne populácie a schopností regiónu včas a primerane čeliť alebo adaptovať sa na závažné vonkajšie ohrozenia, ktorým už regióny čelia alebo nimi budú onedlho vážne postihnuté (vrátane zmeny klímy). Nehovoriac už o účinnosti, účelnosti a hospodárnosti navrhovaných opatrení¹².

Realizačné a finančné časti PRO často odhaľujú rozpor medzi ambíciami zadávateľov a ich skutočnými implementačnými kapacitami, resp. objektívnymi predpokladmi na ich realizáciu. Neposkytujú užitočný základ pre posúdenie efektívnosti a účelnosti stanovených priorit alebo navrhnutých opatrení, ani pre budúci monitoring plnenia cieľov PRO.

So „šuplíkovými dokumentami“ opísanej kvality sa nedá efektívne pracovať. Programy rozvoja väčšinou nie sú priebežne aktualizované ani dopĺňané, ich realizácia sa nesleduje a pred vypršaním ich platnosti si obce obvyčajne externe obstarajú vypracovanie nových PRO.

6 Aj keď situácia samosprávnych krajov je z hľadiska plánovacích kapacít lepšia v porovnaní s miestnymi samosprávami, na kvalite PHSRVÚC sa to zásadnejšie neodrazilo.

7 Mnohé programy rozvoja vypracované tou istou konzultačnou firmou predstavujú neoriginálne dokumenty s rovnakou schémou stratégie a odlišujú sa navzájom najmä hodnotami údajov v analytických častiach. Štýl, forma a aj štruktúra navrhovaných opatrení umožňuje neraz vopred identifikovať autorov týchto dokumentov.

8 Programy rozvoja sú často príliš dlhé (neraz majú vyše 100 strán). Rozsiahly úvodný priestor zahŕňujú informácie o postupe, spracovateľskom tíme, prehľady pracovných stretnutí, zoznamy a opisy podkladných materiálov a manažérske schémy, pričom používajú komplikované formulácie plné cudzích a nezrozumiteľných výrazov z repertoára neustále mutujúceho „projektovo-manažérskeho newspeaku“.

9 Napríklad súčasťou prioritnej oblasti 1 v programe rozvoja BBSK je špecifický cieľ 1.2 „Podporovať zmierňujúce a adaptačné opatrenia zmeny klímy“, hoci analytická časť sa zmene klímy takmer nevenuje. Zdroj: Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2015-2023. December 2015.

10 Pozri tiež Existujúce informačné zdroje a systémy využiteľné pri koordinácii regionálnej energetiky. Priatelia Zeme-CEPA, 2019.

11 Zámery a projekty zamerané na rozvoj zábavy sa v programoch rozvoja väčšinou skrývajú pod heslom „kultúra“.

12 Napríklad protipovodňové opatrenia v mnohých PRO sa redukujú na necitlivú reguláciu tokov a odstraňovanie brehových porastov, ktoré vôbec nepredchádzajú vzniku povodní, zrýchľujú odtok vody a iba zhoršujú adaptabilitu územia na zmenu klímy.

Miesto a význam energetiky v programoch rozvoja

PRO ani SPRO sa systematicky nezaoberajú energetikou ako samostatným sektorom so zásadným vplyvom na stabilitu miestnej a regionálnej ekonomiky (o niečo lepšie z hodnotenia vychádzajú PHSRVÚC, ktoré majú oproti obciam väčšie personálne kapacity) a takmer úplne obchádzajú lokálne a regionálne dôsledky globálnej zmeny klímy.

Analytické časti programov rozvoja zvyčajne obsahujú iba útržkovité, nekonkrétne a vzájomne nepreviazané údaje, ktoré istým spôsobom súvisia s energetikou. Obmedzujú sa najmä na verbálny opis trás hlavných energetických sietí zásobujúcich región, obsahujú telegrafické zmienky o palivovej základni budov, prípadne bez akýchkoľvek údajov naznačujú potenciál obnoviteľných energetických zdrojov. Časť programov rozvoja však nespomína vo svojich analytických kapitolách energetiku vôbec.

Podobne roztrúsene a nekonceptne sa k energetike pristupuje aj pri formulovaní strategických priorit, cieľov a opatrení. „Energetika“ sa v programoch rozvoja viac alebo menej redukuje na časť správy majetku ich objednávateľov. Strategické časti programov rozvoja odrážajú oveľa viac bezprostredné politické potreby a želania miestnych politikov ako strednodobé strategické priority formulované vo verejnom záujme a na základe poznania trendov, záväzkov SR a aktuálnych a hodnoverných informácií o lokálnych pomeroch. Mnohé programy rozvoja v strategických kapitolách zahŕňajú energetiku (alebo opatrenia na znižovanie emisií skleníkových plynov) iba preto, aby sa dosiahol aspoň ich optický súlad s rozvojovými programami vyššej úrovne. Stručné zhrnutie hodnotenia miesta a významu energetiky v PRO, SPRO a PHSRVÚC sú v Prílohách 1 a 2.

Preto rozvoj energetiky v aktuálnych PRO, SPRO a PHSRVÚC ani nemôže byť koncepčne previazaný s rozvojom iných prioritných oblastí (dopravou, bývaním, trhom práce, vzdelávaním atď.). To sa automaticky premieta aj do výberu jednotlivých opatrení. Opatrenia na rozvoj cestnej infraštruktúry stimulujúcej rast individuálnej motorovej dopravy (a tomu priamo úmerne aj rast spotreby fosílnych pohonných hmôt a zvyšovanie emisií skleníkových plynov) obvyčajne tvoria investične najnáročnejšie časti programov rozvoja. Tie isté programy rozvoja však na iných miestach deklarujú záujem o rozvoj nemotorovej mobility a ochrany životného prostredia s úmyslom znižovať uhlíkové emisie.

Významnou príčinou obchádzania energetiky v rámci rozvojového plánovania je úplná absencia vhodných metodických postupov v tejto oblasti a nedostatok komunálnych energetikov. Týmto príčinám sú podrobnejšie venované osobitné materiály.

Osobitným defektom zdeformovaného plánovania je „partizánsky“ prístup k formulácii indikátorov potrebných na hodnotenie reálnej účinnosti navrhovaných energetických alebo súvisiacich opatrení. Neexistuje žiadny jednotný súbor indikátorov, ktorý by umožnil v dlhšom časovom horizonte sledovať postupný pokrok (alebo stagnáciu) vo vývoji energetickej efektívnosti, energetickej potreby a spotreby, uhlíkovej alebo ekonomickej náročnosti jednotlivých druhov opatrení v danej lokalite alebo regióne (t. j. pred a po realizácii navrhnutých opatrení)¹³.

Živelná a nesystémová príprava programov rozvoja je zbytočným plytvaním peňazí, času a potenciálu samospráv. Súčasná situácia si vyžaduje zásadnú zmenu nastavenia pravidiel pre tvorbu programov rozvoja, posilnenie plánovacích kapacít samospráv a vytvorenie účinných a dostupných nástrojov na podporu plánovania.

13 Väčšina zvolených indikátorov, ktorými sa má sledovať dosiahnutý efekt daného opatrenia, je formulovaná tak, že namiesto kľúčového efektu (kvôli ktorému sa na opatrenie vyčlenili verejné prostriedky) umožňujú iba posúdiť, či sa daná investícia alebo opatrenie realizovali alebo nie. Napríklad, pri projektoch zameraných na úsporu energie, sa za „indikátor“ zvolil „počet projektov“, pri zateplení budov „počet zateplených budov“ atď.

INTEGROVANÉ STRATÉGIE ROZVOJA ÚZEMIA A REGIONÁLNE INTEGROVANÉ ÚZEMNÉ STRATÉGIE

Legislatívny základ

Účelom integrovanej stratégie rozvoja územia (ISRÚ)¹⁴ je zabezpečiť realizáciu vlastných rozvojových priorít, ktoré sformulujú predstavitelia daného regiónu a po ich schválení si podľa nich sami realizujú aj výber projektov. Účel, obsah, rozsah a proces tvorby ISRÚ neurčuje všeobecne záväzná legislatíva (na rozdiel od PRO, SPRO, PHSRVÚC alebo akčných plánov rozvoja najmenej rozvinutých okresov), ale programové dokumenty pre implementáciu európskych investičných a štrukturálnych fondov (EŠIF) v SR a metodika vydaná Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR)¹⁵.

ISRÚ sú strednodobé strategické dokumenty, ktoré sa majú tvoriť s rešpektovaním miestnych potrieb a možností a v partnerskej spolupráci aktérov rozvoja v danom území. Ich predkladateľom a nositeľom sú územne príslušné verejno-súkromné partnerstvá, ktoré majú vyvážené reprezentovať občiansky, súkromný a verejný sektor (miestnu samosprávu). Po schválení stratégie MPRV SR partnerstvo nadobudne štatút Miestnej akčnej skupiny (MAS). Schválením ISRÚ a udelením štatútu MAS partnerstvo zároveň získava finančnú podporu na realizáciu svojej stratégie.

ISRÚ obsahuje ciele, opatrenia a činnosti, ktoré bude MAS realizovať v danom území. MAS teda sama vyhlasuje výzvy, prijíma a posudzuje žiadosti o podporu, navrhuje schválenie alebo neschválenie žiadostí a predkladá ich na konečné rozhodnutie riadiacim orgánom: Pôdohospodárskej platobnej agentúre (PPA) v prípade opatrení typu LEADER a v prípade ostatných opatrení MPRV SR. PPA a MPRV SR potom technicky zabezpečia financovanie schválených projektov (tento proces organizačne neadministrujú MAS).

ISRÚ musia rešpektovať priority regionálnych integrovaných územných stratégií (RIÚS), ktoré vypracúvajú samosprávne kraje a sú vykonávacími koncepčnými dokumentami pre Integrovaný regionálny operačný program (IROP) financovaný z EŠIF¹⁶.

¹⁴ Používajú sa aj označenia integrovaná stratégia miestneho rozvoja (ISMR) resp. stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou (Community Led Local Development – stratégia LCDD).

¹⁵ Metodický pokyn na spracovanie stratégie CLLD: Príloha č. 1. k Príručke pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 pre podopatrenie 19.2.

¹⁶ IROP sa považuje za nástroj podpory najmä verejných služieb, ktoré sú realizované z miestnej a regionálnej úrovne.

Miestne akčné skupiny

MAS je združenie zástupcov verejných a súkromných subjektov aktívne pôsobiach v danom území, pričom žiadna záujmová skupina nesmie mať pri rozhodovaní viac než 49 percent hlasovacích práv. Každá MAS musí spĺňať základné podmienky z hľadiska právnej formy¹⁷, členstva¹⁸, územnej pôsobnosti¹⁹ a ISRÚ²⁰.

V programovom období 2014 – 2020 pôsobil na Slovensku 110 MAS. Na území okresu Kežmarok pôsobia 3 MAS (Pro Tatry, o. z., Tatry – Pieniny LAG a O. z. pre rozvoj regiónu Spiš), v okrese Rimavská Sobota 4 MAS (Miestna akčná skupina Cerovina, o. z, MAS Malohont, Verejno-súkromné partnerstvo Južný Gemer, Partnerstvo Muránska planina – Čierny Hron a 1 pripravovaná MAS Malý Gemer²¹) a v okrese Rožňava 2 MAS (MAS Gemer-Rožňava a Občianske združenie KRAS)

Finančná podpora implementácie ISRÚ z EŠIF

V rámci PRV je možné financovať projekty prostredníctvom opatrenia č. 19 LEADER:

- Podopatrenie 19.1: Prípravná podpora (príprava na implementáciu nástroja CLLD, budovanie kapacít, odborné vzdelávanie, vytváranie sietí s cieľom vypracovať a uskutočňovať stratégiu CLLD)
- Podopatrenie 19.2: Podpora implementácie operácií v rámci ISRÚ (opatrenia definované v stratégii)
- Podopatrenie 19.3: Príprava a vykonávanie činností spolupráce MAS (príprava a realizácia projektov spolupráce na národnej aj nadnárodnej úrovni)
- Podopatrenie 19.4: Chod miestnej akčnej skupiny a animácia (prevádzkové náklady a náklady spojené s animáciou, propagácia stratégie)

V rámci prioritnej osi 5 (Miestny rozvoj vedený komunitou) v IROP je možné financovať projekty prostredníctvom dvoch špecifických cieľov:

- Špecifický cieľ 5.1.1: Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií (zakladanie nových a podpora existujúcich mikropodnikov a malých podnikov, samostatne zárobkovo činných osôb, družstiev – obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest a nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb, podpora marketingových aktivít a podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností)
- Špecifický cieľ č. 5.1.2: Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach (dopravné prepojenie a dostupnosť sídiel, sociálne služby a komunitné služby, infraštruktúra vzdelávania, výstavba a obnova mestských trhových priestorov za účelom podpory lokálnych producentov a vodovod a verejná kanalizácia)

¹⁷ MAS má formu občianskeho združenia v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov.

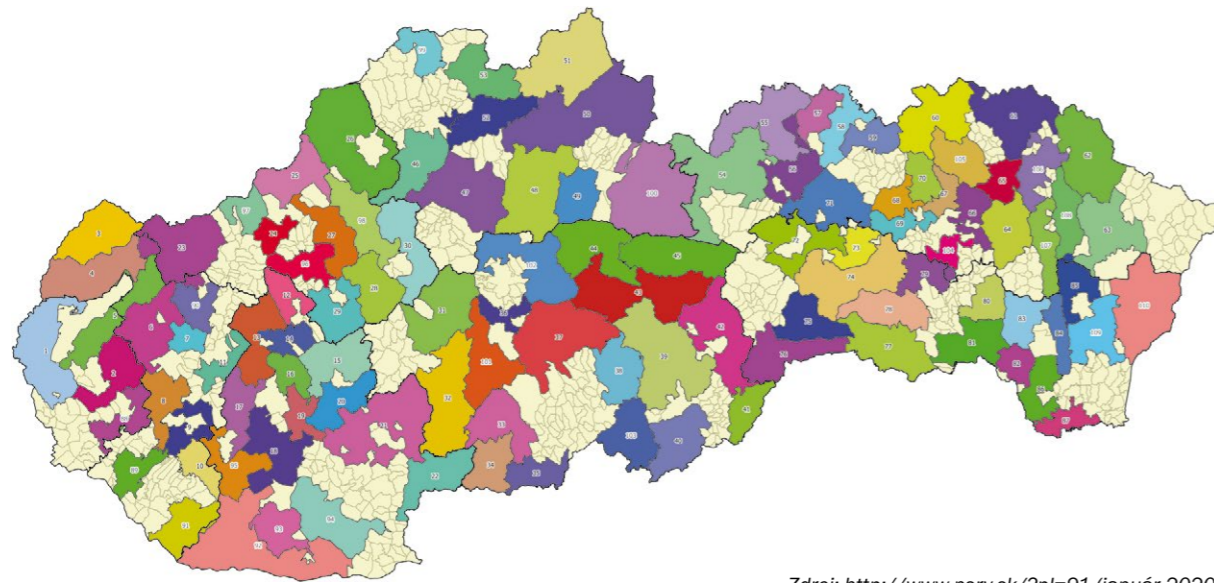
¹⁸ Členovia MAS musia reprezentovať najmenej 7 obcí alebo miest (predstavitelia krajských miest alebo samospráv s viac ako 20 tisíc obyvateľmi môžu byť členmi, ale nimi reprezentované samosprávy nemajú nárok na podporu). Každý člen MAS musí mať na danom území trvalý alebo prechodný pobyt, sídlo alebo prevádzku.

¹⁹ Počet obyvateľov reprezentovaných zástupcami obcí MAS musí najmenej 10 tisíc a najviac 150 tisíc. Hustota obyvateľstva celého územia MAS nesmie prevyšovať 150 obyv./km², pričom sa vychádza zo štatistických údajov k 31.12.2014. Územie MAS musí tvoriť súvislé územie katastrov všetkých zúčastnených obcí.

²⁰ Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou musí mať jasne formulované ciele a opatrenia na podporu miestneho rozvoja. Stratégia musí byť vypracovaná v súlade s definovanou osnovou a musí zahŕňať opatrenia financované z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom opatrenia LEADER v rámci Programu rozvoja vidieka (PRV) a zároveň Európskeho fondu regionálneho rozvoja prostredníctvom prioritnej osi LCDD v Integrovanom regionálnom operačnom programe (IROP).

²¹ Verejno-súkromné partnerstvo si môže schváliť vlastnú stratégiu a môže fungovať aj bez štatútu schváleného PPA. Avšak v tomto prípade nemá automatický prístup k financiam na implementáciu ISRÚ.

Obr. 1: MAS so schváleným štatútom pre obdobie 2014 – 2020

Zdroj: <http://www.nsr.sk/?pl=91> (január 2020)

1 Dolné Záhorie	37 Podpoľanie	77 Miestna akčná skupina Bodva
2 OZ Malokarpatský región	38 MAS HORNOHRAD	78 Miestna akčná skupina Rudohorie, o.z.
3 Partnerstvo pre Horné Záhorie o.z.	39 Miestna akčná skupina MALOHONT	79 Miestna akčná skupina HORNÁD – ČIERNA HORA, o.z.
4 MAS Záhorie, o.z.	40 Miestna akčná skupina Cerovina, občianske združenie	80 Miestna akčná skupina OĽŠAVA – TORYSA
5 Občianske združenie Podhoran	41 Verejno – súkromné partnerstvo Južný Gemer	81 Miestna akčná skupina HORNÁD – SLANSKÉ VRCHY, o.z.
6 Malokarpatské partnerstvo o.z.	42 VSP – Stredný Gemer	82 Miestna akčná skupina ROŇAVA, o.z.
7 Občianske združenie NAŠe Jadro	43 Partnerstvo Muránska planina – Čierny Hron	83 Miestna akčná skupina Sečovský región, o.z.
8 Miestna akčná skupina 11 PLUS	44 Miestna akčná skupina Chopok juh	84 Miestna akčná skupina POONDAVIE, o.z.
9 Miestna akčná skupina Dudváh	45 Verejno – súkromné partnerstvo Horehron	85 Miestna akčná skupina DUŠA, občianske združenie
10 Miestna akčná skupina Stará Čierna voda	46 Miestna akčná skupina Rajecká dolina	86 Miestna akčná skupina TOKAJ – ROVINA, o.z.
11 Občianske združenie Poniklec – Váh	47 OZ „Partnerstvo pre MAS Turiec“	87 Miestna akčná skupina BODROG, o.z.
12 Miestna akčná skupina Spoločenstva obcí topočiansko – duchonského mikroregiónu	48 OZ „Partnerstvo pre MAS Dolný Liptov“	88 Malodunajsko
13 OZ RADOŠINKA	49 Občianske združenie Stredný Liptov	89 Agroprameň
14 Združenie mikroregiónu SVORNOSŤ	50 MAS Orava, o.z.	90 Občianske združenie HOLEŠKA
15 Mikroregión TRÍBEČSKO	51 Miestna akčná skupina Biela Orava	91 MAS Podunajsko, o.z.
16 Občianske združenie ŽIBRICA	52 OZ „Partnerstvo pre MAS Terchovská dolina“	92 MAS Združenie Dolný žitný ostrov
17 VITIS	53 Miestna akčná skupina Bystrická dolina	93 Občianske združenie „Mikroregión Hurbanovo“
18 Miestna akčná skupina CEDRON – NITRAVA	54 Pro Tatry, o.z.	94 MAS Dvory a okolie
19 Regionálne združenie Dolná Nitra o.z.	55 Tatry – Pieniny LAG	95 MAS Dolné Považie
20 Občianske združenie pre rozvoj mikroregiónu „Požítavie – Širočina“	56 Občianske združenie pre rozvoj regiónu Spiš	96 MAS Bebrava
21 Občianske združenie Tekov – Hont	57 Občianske združenie „Partnerstvo pre región“	97 Združenie Bielokarpatsko – trenčianskeho mikroregiónu a Mikroregiónu Bošáčka
22 Občianske združenie Ipeľ – Hont	58 Miestna akčná skupina LUBOVNIANSKO	98 MAS Magura – Strážov
23 Kopaničiarsky región – miestna akčná skupina	59 MAS Horný Šariš – Minčol	99 Občianske združenie Miestna akčná skupina Krajšie Kysuce
24 Miestna akčná skupina Inovec	60 Miestna akčná skupina HORNÁ TOPLA	100 MAS Horný Liptov
25 Miestna akčná skupina Vršatec	61 Občianske združenie Dukla	101 Verejno – súkromné partnerstvo Hontiansko – Dobronivské
26 Naše Považie	62 Miestna akčná skupina LABOREC, o.z.	102 Banskobystrický geomontánny park
27 Miestna akčná skupina Strážovské vrchy	63 Občianske združenie MAS Pod Vihorlatom, o.z.	103 Partnerstvo Južného Novohradu
28 Občianske združenie Miestna akčná skupina Rozvoj Hornej Nitry, o.z.	64 Miestna akčná skupina Slanské vrchy – Topľa	104 MAS TRI PRÚTY
29 Miestna akčná skupina Stredné Ponitrie	65 Miestna akčná skupina TOPOLA, o.z.	105 SEKČOV – TOPLA, o.z.
30 Žiar	66 MAS ŠAFRÁN	106 MAS DOMAŠA, o.z.
31 Občianske združenie Žiarska kotlina	67 Miestna akčná skupina STRÁŽE	107 Miestna akčná skupina Pod hradom Čičva
32 Občianske združenie Zlatá cesta	68 Partnerstvo BACHUREŇ	108 Miestna akčná skupina TRI DOLINY, o.z.
33 Miestna akčná skupina Hontiansko – Novohradské partnerstvo	69 MAS SKALA, o.z.	109 OZ Medzi riekami
34 Hontianske Poplie	70 Občianske združenie MAS Sabinovsko, o.z.	110 MAS Zemplín pod Vihorlatom, o.z.
35 Ipeľská Kotlina – Novohrad	71 Občianske združenie MAS LEV, o.z.	
36 NAŠA LIESKA o.z.	72 Miloj Spiš, o.z.	
	73 Miestna akčná skupina SLUBICA, o.z.	
	74 Miestna akčná skupina HNILEC, o.z.	
	75 MAS Gemer – Rožňava	
	76 Občianske združenie KRAS	

Pre PRV ako aj pre IROP platí, že maximálna výška nenávratného finančného príspevku na jeden projekt (okrem aktivít zameraných na chod MAS a animácie) je 100 tisíc EUR z celkových oprávnených výdavkov na projekt.

Regionálne integrované územné stratégie

RIÚS sú implementačné stratégie pre IROP a pokrývajú územia 8 samosprávnych krajov. Vypracúvajú ich vyššie územné celky podľa metodiky vydané riadiacim orgánom pre IROP (MPRV SR)²². Štruktúra priorit a cieľov IROP spolu s predpísanými sledovanými indikátormi, ktorú musia RIÚS rešpektovať, je v Prílohe 3.

Okrem národných legislatívnych, strategických, koncepčných a programových dokumentov (najmä IROP a PRV) sú vstupnými dokumentami pre tvorbu RIÚS najmä PHSRVÚC a PRO a SPRO na dotknutom území a územné plány regiónov a obcí, pričom ISRÚ musia vychádzať z RIÚS. Diskutabilná kvalita podkladov sa tak premieta aj do kvality RIÚS a následne ISRÚ, čím dochádza k splotitému reťazeniu defektov v regionálnom plánovaní.

RIÚS predstavuje jeden z najneprehľadnejších druhov plánovacích dokumentov, aké sa v súčasnosti na Slovensku aktívne používajú. V terminologickej spleti a v kombinácii zdrojov financovania s rôznymi administratívnymi postupmi a podmienenými komplikovanými požiadavkami, sa v praxi nevyzná veľa ľudí. Ide o učebnicový príklad, ako by dobrý plán nemal vyzerať.

Miesto a význam energetiky v integrovaných stratégiách

IROP ako jeden z hlavných východiskových dokumentov, z ktorých sa odvíjajú RIÚS (a následne aj ISRÚ), síce v analytickej časti spomína vážne dôsledky zmeny klímy a odvoláva sa aj na samostatné komplexné analytické dokumenty v tejto oblasti²³, medzi priority podpory však stanovuje iba zvyšovanie energetickej hospodárnosti bytových domov a parciálne adaptačné opatrenia v mestskom prostredí (najmä rozvoj zelene)²⁴.

Na druhej strane – čo je pozitívne – IROP zaraďuje k povinne sledovaným ukazovateľom pri každej výstavbe alebo rekonštrukcii verejných budov aj zníženie ročnej spotreby primárnej energie [kWh/rok] a odhadované ročné zníženie emisií skleníkových plynov [t_{ekv.} CO₂]. Medzi indikátory v oblasti rozvoja dopravnej (najmä cestnej) infraštruktúry však nie sú zaradené žiadne ukazovatele spotreby fosílnych palív ani ich uhlíkové emisie. Tento nedostatok sa z IROP automaticky prenáša na RIÚS a ISRÚ.

Analytické časti RIÚS ani ISRÚ²⁵ neposkytujú primerané informácie o regionálnej energetike v celkovom kontexte, a to ani o sektore ako celku a ani o jeho vybraných segmentoch (budovy, doprava), pre ktoré daná stratégia alokuje finančnú podporu (Príloha 4).

Výsledkom je, že tieto stratégie nepodmieňujú podporu do výstavby alebo rekonštrukcie budov dosiahnutím určitej minimálnej miery ich využívanosti v praxi, minimálnej úrovne dosiahnutých energetických úspor alebo redukcie uhlíkových emisií. Rovnako nekvantifikujú nárast automobilovej dopravy po realizácii naplánovaných investícií do rozvoja cestnej siete ani jej vplyv na rast spotreby fosílnych palív a emisií skleníkových plynov,

22 Metodické usmernenie Riadiaceho orgánu pre Integrovaný regionálny operačný program č. 1 pre prípravu regionálnych integrovaných územných stratégií. MPRV SR, 2017.

23 Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. Ministerstvo životného prostredia SR, 2014.

24 Z celkovej alokácie 1,7 mld. EUR je v IROP vyčlenených 6,6 % na podporu nízkouhlíkového hospodárstva a 5,1 % na oblasť životného prostredia (to však zahŕňa najmä výstavbu a rozširovanie verejných vodovodov a kanalizácií). Oproti tomu 24,1 % je naplánovaných pre rozvoj dopravnej infraštruktúry a významný podiel z 11,4 % určených na podporu zamestnanosti pôjde na rozvoj „kreatívneho priemyslu“.

25 Predmetom hodnotenia boli iba RIÚS pre banskobystrický, prešovský a košický kraj a ISRÚ v cieľových okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava.

ktorých redukcia sa očakáva (ale nebude sa sledovať) v dôsledku iných opatrení v rámci tej istej stratégie (napríklad na podporu rozvoja cyklistickej, bezmotorovej a verejnej hromadnej dopravy).

Takmer všetky ISRÚ sa zameriavajú na podporu cestovného ruchu, poľnohospodárstva, zamestnanosti a rozvoja cyklistickej dopravy²⁶. Niektoré ISRÚ obsahujú opatrenia na podporu produkcie energie z rôznych obnoviteľných zdrojov (geotermálnej veternej a slnečnej energie a biomasy) previazanej na poľnohospodársku výrobu, vlastnú potrebu miestnych podnikov alebo pre potreby cestovného ruchu a miestnych služieb. Bez analýzy potenciálu obnoviteľných zdrojov a okrajových podmienok pre ich využívanie sa však takého zámery nielenže nedajú považovať za súčasť ucelenejšej energetickej koncepcie jednotlivých MAS, ale môžu byť v praxi kontraproduktívne²⁷. ISRÚ skôr pripomínajú bezbrehý zoznam prianí a predstáv miestnych účastníkov ich tvorby, ktoré sa medzi zvolené ciele a opatrenia ISRÚ dostali najmä vďaka ich nedostatočnému vymedzeniu²⁸.

„Integrovaný“ prístup pre plánovanie a implementáciu integrovaných územných investícií, ktorý sa na Slovensku uplatňuje, je pre väčšinu zainteresovaných komplikovaný, ťažko zrozumiteľný a administratívne náročný. Navyše, územné celky, pre ktoré sa ISRÚ tvoria, sa takmer neprekrývajú s územiaми mikroregiónov, ktoré vznikli podstatne skôr ako MAS a často už majú svoje vlastné SPRO²⁹.

Zredukovanie účelu ISRÚ na dočasné sprístupnenie verejných fondov regionálnym subjektom, ktoré sa zúčastnia ich prípravy – podobne ako to predtým plošne ustanovil zákon o podpore regionálneho rozvoja v prípade PRO a SPRO – vôbec nezjednodušilo plánovanie regionálneho rozvoja na Slovensku. Ani do neho nevnieslo žiadny prehľadný systém. Naopak, situáciu na Slovensku iba ďalej značne skomplikovalo.

26 ISRÚ však nešpecifikujú, či sa s bicyklovou dopravou uvažuje ako s parciálnou alternatívou k automobilovej doprave (a teda ako sa jej vplyvom budú postupne znižovať emisie skleníkových plynov a iných znečisťujúcich látok) alebo či ide iba o prvok v prospech rozvoja cestovného ruchu (a tým de facto aj stimulom k rastu individuálnej dopravy a emisií).

27 Napríklad v prípade nevhodne navrhnutých plantáží rýchlorastúcich drevín, výrobu energie v bioplynových staniciach na báze kukurice, produkcie drevnej štiepky zo suroviny nejasného pôvodu, použitie technológií v nevhodných podmienkach atd.

28 Napríklad, opatrenia v akčných plánoch ISRÚ na podporu využívania obnoviteľných zdrojov energie zahŕňajú zámery, ktorých zjavným účelom je najmä rekonštrukcia objektov pre cestovný ruch.

29 Aj časť mikroregiónov vznikla v minulosti iba živelne a bez primeraných koordinačných kapacít. Stimulom k ich vzniku boli najmä prisľuby finančných dotácií na rozvoj vidieckych regiónov. Keďže však mikroregióny nikdy nezískali trvalejší privilegovaný prístup k dotáciám, mnohé z nich zanikli alebo existujú iba formálne a nevyvíjajú žiadnu činnosť. Po sprístupnení EŠIF pre MAS (po prihlásení sa Slovenska k uplatňovaniu prístupu LEADER, neskôr LCDD) začali vo veľkom vznikáť MAS a v súčasnosti dominujú medzi koordinačnými štruktúrami v rámci regionálneho rozvoja.

AKČNÉ PLÁNY ROZVOJA NAJMENEJ ROZVINUTÝCH OKRESOV

Legislatívny základ

V decembri 2015 nadobudol účinnosť zákon č. 336 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov, ktorý ustanovuje pozitívnu diskrimináciu okresov s dlhodobou nadpriemernou mierou nezamestnanosti oproti iným okresom. Tento zákon otvára tzv. najmenej rozvinutým okresom (NRO)³⁰ prístup k niektorým formám finančnej aj nefinančnej podpory za predpokladu, že vláda schváli ich akčný plán rozvoja (AP).

Hlavným cieľom AP je vytvárať priestor pre udržateľné pracovné miesta a podporiť hospodársky rozvoj v okrese. AP je zároveň rámcom pre rozvoj a spoluprácu všetkých subjektov v NRO počas piatich rokov, pričom vytvára priestor pre riadenie naplánovaných aktivít na úrovni okresu.

Malo íť o plánovací nástroj, ktorého účelom je nasmerovať podporu na integrované strategické zámery namiesto podpory izolovaných aktivít (napr. komplexná podpora vzdelávania od materských škôl po stredné školy previazaná so systémom rekvalifikácií, celoživotného a neformálneho vzdelávania, s podporou infraštruktúry, s podporou výučby základných pracovných návykov a zručností, s podporou zvyšovania kvality rekvalifikačných programov zameraných na potreby okresu, s podporou zamestnanosti, s podporou ekonomiky obcí a kvality života v nich).

AP je záväzný, ale otvorený dokument, ktorého plnenie sa monitoruje³¹, pravidelne (raz ročne) sa hodnotí a v prípade potreby sa prijímajú návrhy na jeho úpravy.

Formy podpory akčných plánov

Zámery zahrnuté v schválených AP môžu získať finančnú aj nefinančnú podporu štátu v rôznej forme.

Finančná podpora zahŕňa:

- príspevky zo štátneho rozpočtu
- regionálny príspevok (financie uvoľnené zo štátneho rozpočtu na rýchly rozbeh kľúčových opatrení v AP; Príloha 5)

30 Za NRO sa podľa uvedeného zákona považuje okres, ktorého miera evidovanej nezamestnanosti počas najmenej 9 po sebe nasledujúcich štvrtrokov je vyššia ako 1,6 násobok priemeru Slovenska za to isté obdobie. Toto kritérium sa novelou zákona od apríla 2018 znížilo na 1,5 násobok priemeru Slovenska. Základným kritériom, ktoré rozhoduje o zaradení okresu medzi NRO, je teda miera evidovanej nezamestnanosti – čiže objektívne kritérium potvrdené Štatistickým úradom SR. V decembri 2019 patrilo do kategórie NRO spolu 20 okresov v 3 krajoch:

- Banskobystrický kraj: Lučenec (od 12/2015), Poltár (12/2015), Revúca (12/2015), Rimavská Sobota (12/2015), Veľký Krtíš (12/2015)
- Prešovský kraj: Bardejov (09/2017), Kežmarok (12/2015), Levoča (04/2018), Medzilaborce (09/2017), Sabinov (12/2015), Snina (04/2018), Stropkov (10/2018), Svidník (12/2015), Vranov nad Topľou (12/2015)
- Košický kraj: Gelnica (06/2017), Košice-okolie (01/2018), Michalovce (10/2018), Rožňava (12/2015), Sobrance (12/2015), Trebišov (12/2015)

31 Za monitoring a hodnotenie realizácie AP na základe stanovených ukazovateľov zodpovedá príslušný okresný úrad. Výsledkové ukazovatele monitorovania a hodnotenia stanoví Rada, ktorá je poradným orgánom vlády a jej členovia sú zástupcovia ústredných orgánov štátnej správy a prednostovia okresných úradov NRO.

- priamu podporu z existujúcich programov a osobitných štátnych podporných fondov (napr. investičné stimuly Ministerstva hospodárstva SR, Štátny fond rozvoja bývania, Environmentálny fond, Program rozvoja vidieka atď.)
- EŠIF, vrátane špecifických výziev pre NRO alebo zvýhodnenia projektov z NRO v dopytových výzvach oproti projektom z iných okresov
- očakávané využitie finančných nástrojov prostredníctvom Slovenského investičného holdingu

Nefinančná podpora zahŕňa:

- pomoc pri príprave AP
- vytvorenie centier podpory regionálneho rozvoja v NRO (vznikli ako súčasť AP s cieľom poskytovať informačný servis, podporu pri príprave a realizácii projektov v AP)
- systémové opatrenia na úrovni krajov a ministerstiev na podporu realizovateľnosti opatrení v AP
- administratívne a legislatívne opatrenia navrhnuté v AP (napríklad podpora sociálneho/zeleného verejného obstarávania, podnet na prijatie zákona o osobnom bankrote)
- technickú podporu navrhnutú v AP (napríklad spracovanie a poskytnutie informácií potrebných pre realizáciu opatrení, metodické usmernenia, zjednodušenie komplikovaných formálnych postupov uľahčujúcich realizáciu AP atď.)

Východiskové princípy pre tvorbu akčných plánov

AP by mali rešpektovať závery platných územných alebo sektorových stratégií a koncepcií (obcí a miest, mikroregiónov, MAS, krajov), ktoré sú aktuálne a boli vytvorené participatívnym spôsobom. Účel AP je však iný ako účely, pre ktoré sa vypracovávali iné strategické dokumenty. AP sú obsahovo orientované na ekonomický rozvoj a zvýšenie zamestnanosti. Ich nosným cieľom je znížiť vysokú nezamestnanosť v NRO a odstraňovať jej príčiny, rešpektujúc pritom potrebu:

- zvyšovať pridanú hodnotu služieb a produktov vyrábaných v okrese
- podporovať vytváranie uzavretých cyklov produkcie – distribúcie – spotreby v rámci okresu, resp. v okolí regióne
- zhodnocovať lokálne zdroje miestnou pracovnou silou
- zvyšovať vnútorné kapacity a schopnosť okresu koordinovať svoj rozvoj, riadiť a spravovať svoje územie
- zahŕňať také opatrenia, ktorých ekonomické, sociálne a environmentálne prínosy budú pôsobiť vo vzájomnej synergii
- testovať pilotné riešenia s potenciálom replikácie v iných okresoch a regiónoch
- prepájať rôzne zdroje a formy podpory na realizáciu navrhnutých opatrení

AP nemali byť iba jednoduchým zhrnutím zozbieraných projektových zámerov od samospráv, škôl, podnikateľov, RRA a mimovládnych organizácií, ktoré sa zúčastnili ich prípravy. Všetky navrhované opatrenia mali zohľadňovať uvedené princípy a smerovať k spoločnému cieľu. Tento zámer sa ale v praxi nepodarilo naplniť.

Miesto a význam energetiky v akčných plánoch

Východiskový rámec pre tvorbu AP vytvoril predpoklady aj pre formuláciu koncepčných zámerov podporujúcich lokálnu ekonomickú, energetickú a potravinovú sebestačnosť (Príloha 6). Prípravu takýchto zámerov aktívne podporoval expertný tím vládneho splnomocnenca pre podporu NRO. Vytváranie systémových predpokladov

pre rast lokálnej sebestačnosti (aj energetickej) vnímala väčšina členov tohto tímu ako nevyhnutnú podmienku ekonomickej – a tým aj sociálnej a environmentálnej – stabilizácie regiónov.

Vďaka tomu – v porovnaní s inými koncepčnými dokumentami na lokálnej a regionálnej úrovni (napr. PRO alebo SPRO alebo ISRÚ) – sa v AP energetike priradilo výraznejšie postavenie medzi rozvojovými prioritami NRO. Výber indikatívnych projektových zámerov, ktorými sa vyplňali jednotlivé prioritné oblasti AP, bol však aj tomto prípade skôr chaotický a odrážal najmä záujmy subjektov zúčastnených na tvorbe AP. Ďalšou slabinou AP je, že napriek tomu, že uvažujú s výraznou podporou duálneho vzdelávania zabezpečujúceho prípravu žiakov presne šitú na konkrétne potreby a požiadavky súkromných zamestnávateľov, ani jeden AP neobsahuje opatrenia na zvyšovanie základnej gramotnosti v oblasti zmeny klímy a udržateľnej energetiky³².

Účelové zrušenie postu vládneho splnomocnenca pre podporu NRO a jeho odborného tímu v máji 2018 ako účinného externého metodicko-podporného nástroja pri následnej implementácii AP znamenalo postupný rozklad AP na súbor individuálnych zámerov. Namiesto snahy o posilňovanie vzájomných synergických efektov medzi jednotlivými opatreniami, dôrazu na dosahovanie ich spoločenského prínosu a obratu od živelnosti rozvoja NRO k systémovému plánovaniu prevládol dôraz na dodržiavanie rigidných byrokratických postupov, formalistické vykazovanie „papierových“ výsledkov a využívanie AP na politické účely v čoraz turbulentnejšom spoločensko-politickom prostredí.

Systémové opatrenia v oblasti energetiky

Z iniciatívy expertného tímu splnomocnenca sa v niektorých NRO zrodili zámery vytvorenia tzv. centier udržateľnej energetiky (CUE). Išlo o prvé systematické kroky k budovaniu kapacít pre koordináciu udržateľnej regionálnej energetiky na Slovensku s nasledovnými cieľmi:

- Otestovať a presadiť do praxe systémový (plánovaný) rozvoj energetiky.
- Vybudovať stabilné kapacity a podmienky pre rozvoj sebestačnej energetiky na úrovni NRO.
- Podrobne zmapovať súčasnú energetickú situáciu a navrhnuť prvú časť prechodu k energetickej sebestačnosti NRO.
- Vytvoriť a prevádzkovať regionálny online energetický informačný systém ako podporný nástroj pre plánovanie samospráv.
- Poskytovať podporu samosprávam (poradenstvo, návrh a podnety pre optimalizáciu spotreby, taríf, procesov a postupov, podpora prípravy zámerov, mapovanie a harmonizácia zámerov a projektov v rámci NRO).
- Poskytovať vzdelávanie a osvetu na úrovni NRO.
- Podporovať prenos príkladov dobrej praxe a skúseností do lokálnej energetiky.

Nové štruktúry nemali iba naštartovať uvedomelý rozvoj lokálnej energetiky, ale zároveň od začiatku dohliadať na to, aby sa pri tom dôsledne rešpektovali princípy environmentálnej udržateľnosti: vylúčenie fosílnych zdrojov z energetického mixu, rešpekt k limitom prostredia, decentralizovaný charakter, lokálna kontrola a sebestačnosť. Tento koncept vytváral predpoklady aj pre plnenie národných a medzinárodných klimatických a energetických záväzkov štátu po ich prípadnej postupnej kvalitatívnej harmonizácii s „klimatickým jadrom“ EÚ.

Zámery CUE sa premietli do systémových opatrení na úrovni NRO v AP rozvoja okresov Kežmarok, Rimavská Sobota, Rožňava, Sabinov, Svidník a Sobrance a boli schválené vládou SR (stručná charakteristika CUE pre okres Kežmarok je v Prílohe 7). Do realizačnej fázy sa však dostali iba v prvých troch z menovaných okresov³³.

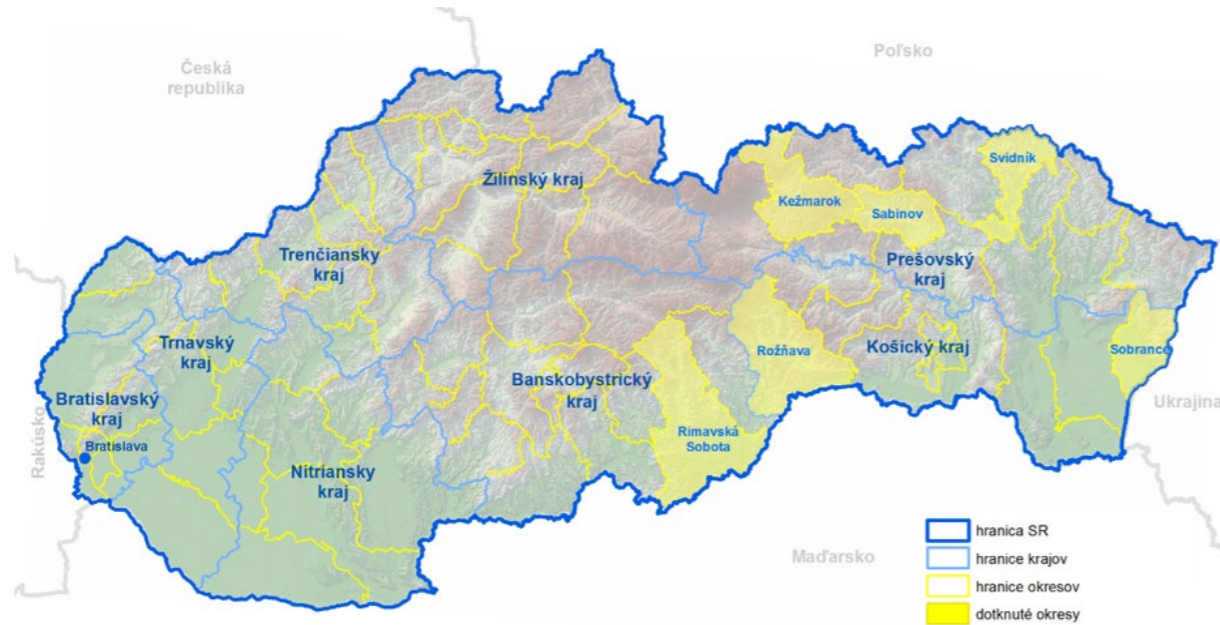
Pôvodným zámerom bolo vytvoriť CUE ako samostatný subjekt s právnou subjektivitou a silným mandátom od všetkých samospráv v danom okrese. Túto predstavu sa doteraz podarilo realizovať v okresoch Rožňava, Rimav-

³² Pozri analýzu: Hrobové ticho v školách – zmena klímy a energetika v školských osnovách a vyučovacej praxi v regionálnom školstve v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019.

³³ V okresoch Svidník a Sobrance bolo v AP tiež naplánované vytvorenie štruktúr podobných CUE, avšak tieto kapacity v nich napokon vôbec nevznikli. V okrese Sabinov bola súčasťou prioritných opatrení v AP príprava a implementácia nízkouhlíkových stratégií.

ská Sobota a čiastočne aj Kežmarok. V týchto troch okresoch už CUE začínajú plniť základné úlohy (najmä prípravu nízkoúhlíkových stratégií) a majú ambíciu stať sa základom systematickej koordinácie rozvoja regionálnej udržateľnej energetiky. Na ich podporu vznikli vo všetkých troch okresoch regionálne partnerstvá združujúce samosprávy a ich združenia, orgány životného prostredia, mimovládne organizácie a ďalších partnerov. Na svoj štart využili obmedzenú podporu z RP v rámci realizácie akčných plánov a na prípravu nízkoúhlíkových stratégií získali príspevky z EŠIF (OP Kvalita životného prostredia). Externú odbornú, organizačnú a metodickú podporu im poskytuje združenie Priatelia Zeme-CEPA.

Obr. 2: NRO so schválenými systémovými opatreniami na rozvoj udržateľnej energetiky v AP

Zdroj: Priatelia Zeme-CEPA, 2019

Opatrenia na podporu bodových energetických aktivít/zámerov

Do AP sa dostali aj individuálne „bodové“ zámery na zvyšovanie energetickej efektívnosti budov, rozvoj nemo- torovej dopravy, využívanie lokálnych obnoviteľných zdrojov a ďalšie. Ako je naznačené vyššie, kvalita mnohých z nich a najmä ich vzájomná harmonizácia nedosiahla pôvodné očakávania.

Napríklad, opatrenia na budovanie centier integrovanej zdravotnej starostlivosti alebo rozvoj cestovného ruchu nesprievádzali opatrenia na zvyšovanie dopravnej dostupnosti regiónu a rozvoj verejnej a nemo- torovej dopravy (čo je to dôležité v NRO s vysokým podielom populácie s nízkymi príjmami). S výnimkou okresu Košice-okolie ani jeden AP neriešil potrebu posilňovania verejnej dopravy s cieľom podporiť mobilitu žiakov.

Niektoré zámery v AP, ktoré predstavovali inovácie vo využívaní obnoviteľných zdrojov a mohli zvýšiť mieru energetickej sebestačnosti, sa do implementačnej fázy neskôr vôbec nedostali kvôli nedostatku kapacít na ich rozpracovanie do podoby konkrétnych projektov po rozpustení expertného tímu vládneho splnomocnenca (Príloha 8).

Iné zámery s vplyvom na regionálnu energetiku

Do tejto kategórie patria napríklad zámery výstavby koreňových čistiarní odpadových vôd (ČOV) obecnými podnikmi. Ide o technickú infraštruktúru s porovnateľnými investičnými nákladmi, ale s výrazne nižšími ener- getickými nárokmi (a teda aj prevádzkovými nákladmi) v porovnaní s klasickými mechanicko-biologickými ČOV. Prírodné systémy čistenia odpadových sú vhodné najmä v menších sídlach a vidieckych aglomeráciách s nedostatočne rozvinutou technickou infraštruktúrou, pričom umožňujú účinne zapojiť nízko kvalifikovaných

nezamestnaných v lokalitách s dlhodobou nadpriemernou mierou nezamestnanosti formou obecných podnikov, a to nielen do výstavby tejto infraštruktúry, ale aj do jej prevádzky po dokončení.

V schválenom AP rozvoja okresu Rimavská Sobota boli navrhnuté 4 pilotné projekty (pre obce Rakytník, Rad- novce, Hostice a Cakov)³⁴, ktoré sa v prípade úspešnej realizácie môžu stať replikovateľným príkladom dobrej praxe aj inde. Vzhľadom na ich investičnú náročnosť a inovatívny charakter Ministerstvo životného prostredia podmienilo ich podporu vypracovaním osobitnej odbornej analýzy³⁵.

ZÁVER

Aby sa regionálne rozvojové stratégie stali skutočnými a účinnými nástrojmi perspektívneho rozvoja a umožnili včas a adekvátne reagovať nielen na vypuklé miestne potreby, ale zároveň aj na kľúčové globálne trendy, je treba dôsledne harmonizovať používané postupy (vrátane legislatívy), zásadne ich zjednodušiť a sprehľadniť, vybaviť regióny pružnými a primeranými plánovacími kapacitami a zabezpečiť „priateľský“ prístup zúčastnených aktérov na rôznych úrovniach.

Práve pre absenciu týchto predpokladov na Slovensku súčasný „systém plánovania“ nemôže efektívne fungovať.

34 AP rozvoja okresu Rimavská Sobota na tento účel pôvodne počítal s kombináciou 3 rôznych opatrení (na financovanie projektovej dokumentácie, podporu technického vybavenia obecných podnikov a nákup materiálu a zaplatenie pracovnej sily). Obec získala RP aj na pokrytie investičných nákladov KČOV.

35 Analýza podmienok správneho návrhu a aplikácie extenzívnych systémov čistenia odpadových vôd vo vybraných obciach okresu Ri- mavská Sobota, kolektív autorov, CEROGEMA, 2017. Analýza prešla v roku 2018 úspešnou oponentúrou a bola zverejnená na portáli CEROGEMA: https://www.cerogema.sk/wp-content/uploads/2018/01/PZC_KCOV.pdf.

Príloha 1: Zhrnutie hodnotenia miesta a významu energetiky v PRO a SPRO

Okres Kežmarok

Tab. 1a: Prehľad analyzovaných PRO v okrese Kežmarok

Spádová oblasť	Počet obcí *	Počet analyzovaných PRO	Z toho počet neaktuálnych PRO
Spišská Belá	17	15	2
Zamagurie	13	10	1
Predmagurie	10	8	0

* Bez mesta Kežmarok

Tab. 1b: Charakteristika analytických častí PRO v okrese Kežmarok z hľadiska komplexnosti hodnotenia energetiky

Spádová oblasť	Počet navrhnutých opatrení súvisiacich s energetikou		
	Počet PRO s komplexnejším hodnotením vplyvu zmeny klímy na územie	Počet PRO s komplexnejším hodnotením energetiky ako sektora	Počet PRO bez relevantných informácií súvisiacich s energetikou
Spišská Belá	0	0	2
Zamagurie	0	0	1
Predmagurie	0	0	2

Tab. 1c: Základná charakteristika návrhov energetických opatrení v strategických, programových, resp. realizačných častiach PRO v okrese Kežmarok

Spádová oblasť	Počet navrhnutých opatrení súvisiacich s energetikou		
	Opatrenia spolu*	Z toho opatrenia s konkrétnymi energetickými indikátormi**	Z toho opatrenia s konkrétnymi emisnými indikátormi***
Spišská Belá	30	0	0
Zamagurie	20	0	0
Predmagurie	22	0	0

* Autori PRO nepoužívajú jednotnú terminológiu. Pod opatreniami sa myslí súbor aktivít na dosiahnutie stanoveného cieľa v PRO.

** Napr. vplyv opatrenia na zníženie energetickej spotreby alebo potreby, resp. zvýšenie energetickej efektívnosti a podobne

*** Napr. vplyv opatrenia na zníženie emisií skleníkových vplyvov

Okres Rimavská Sobota

Tab. 2a: Prehľad analyzovaných PRO a SPRO v okrese Rimavská Sobota

Spádová oblasť	Počet obcí *	Počet analyzovaných programov rozvoja	Z toho počet neaktuálnych programov rozvoja
Mikroregión Rimava a Rimavica	12	1 SPRO	0
Mikroregión Teplý Vrch	18	1 SPRO	0
Individuálne obce	76	47 PRO	4

* Bez mesta Rimavská Sobota

Tab. 2b: Charakteristika analytických častí PRO a SPRO v okrese Rimavská Sobota z hľadiska komplexnosti hodnotenia energetiky

Spádová oblasť	Počet programov s komplexnejším hodnotením vplyvu zmeny klímy na územie	Počet programov s komplexnejším hodnotením energetiky ako sektora	Počet programov bez relevantných informácií súvisiacich s energetikou
Mikroregión Rimava a Rimavica	0	0	0
Mikroregión Teplý Vrch	0	0	0
Individuálne obce	0	1	18

Tab. 2c: Základná charakteristika návrhov energetických opatrení v strategických, programových, resp. realizačných častiach PRO v okrese Rimavská Sobota

Spádová oblasť	Počet navrhnutých opatrení súvisiacich s energetikou		
	Opatrenia spolu*	Z toho opatrenia s konkrétnymi energetickými indikátormi**	Z toho opatrenia s konkrétnymi emisnými indikátormi***
Mikroregión Rimava a Rimavica	9	0	0
Mikroregión Teplý Vrch	9	0	0
Individuálne obce	137	5	0

* Autori PRO nepoužívajú jednotnú terminológiu. Pod opatreniami sa myslí súbor aktivít na dosiahnutie stanoveného cieľa v PRO.

** Napr. zníženie energetickej spotreby alebo potreby (kWh/rok), množstvo vyrobenej energie z obnoviteľných zdrojov (kWh/rok), inštalovaný výkon nových zdrojov na báze obnoviteľných zdrojov (kW) a podobne.

*** Napr. zníženie emisií skleníkových vplyvov (t/rok)

Okres Rožňava

Tab. 2a: Prehľad analyzovaných PRO a SPRO v okrese Rožňava

Spádová oblasť	Počet obcí*	Počet analyzovaných programov rozvoja	Z toho počet neaktuálnych programov rozvoja
Mikroregión Betliar – Stratená	12	9 PRO	4
Mikroregión Domica	18	12 PRO	1
Mikroregión Čremošná	13	1 SPRO	0
Mikroregión Štítnická dolina	18	6 PRO	2

* Bez mesta Rožňava

Tab. 2b: Charakteristika analytických častí PRO a SPRO v okrese Rožňava z hľadiska komplexnosti hodnotenia energetiky

Spádová oblasť	Počet programov s komplexnejším hodnotením vplyvu zmeny klímy na územie	Počet programov s komplexnejším hodnotením energetiky ako sektora	Počet programov bez relevantných informácií súvisiacich s energetikou
Mikroregión Betliar – Stratená	1	0	0
Mikroregión Domica	0	0	2
Mikroregión Čremošná	1	1	0
Mikroregión Štítnická dolina	0	0	1

Tab. 3c: Základná charakteristika návrhov energetických opatrení v strategických, programových, resp. realizačných častiach PRO a SPRO v okrese Rožňava

Spádová oblasť	Opatrenia spolu*	Počet navrhnutých opatrení súvisiacich s energetikou	
		Z toho opatrenia s konkrétnymi energetickými indikátormi**	Z toho opatrenia s konkrétnymi emisnými indikátormi***
Mikroregión Betliar – Stratená	31	4	1
Mikroregión Domica	76	19	2
Mikroregión Čremošná	6	0	0
Mikroregión Štítnická dolina	25	8	0

* Autori PRO nepoužívajú jednotnú terminológiu. Pod opatreniami sa myslí súbor aktivít na dosiahnutie stanoveného cieľa v PRO.
 ** Napr. zníženie energetickej spotreby alebo potreby (kWh/rok), množstvo vyrobenej energie z obnoviteľných zdrojov (kWh/rok), inštalovaný výkon nových zdrojov na báze obnoviteľných zdrojov (kW) a podobne
 *** Napr. zníženie emisií skleníkových vplyvov (t/rok)

Príloha 2: Zhrnutie hodnotenia miesta a významu energetiky v PHSRVÚC

Tab. 4a: Charakteristika analytických častí PHSRVÚC z hľadiska komplexnosti hodnotenia energetiky

Kraj	Komplexné hodnotenie vplyvu zmeny klímy na územie	Komplexné hodnotenie energetiky ako samostatného sektora
Banskobystrický	Nie	Čiastočne
Prešovský	Nie	Áno
Košický	Nie	Nie

Tab. 4b: Základná charakteristika návrhov energetických opatrení v strategických, programových, resp. realizačných častiach PHSRVÚC

Kraj	Počet navrhnutých opatrení súvisiacich s energetikou		
	Opatrenia spolu	Z toho opatrenia s konkrétnymi energetickými indikátormi*	Z toho opatrenia s konkrétnymi emisnými indikátormi**
Banskobystrický	7	3	2
Prešovský	5	5	0
Košický	Zo zverejneného programu rozvoja sa nedá kvantifikovať.		

* Napr. zníženie energetickej spotreby alebo potreby (kWh/rok), množstvo vyrobenej energie z obnoviteľných zdrojov (kWh/rok), inštalovaný výkon nových zdrojov na báze obnoviteľných zdrojov (kW) a podobne
 ** Napr. zníženie emisií skleníkových vplyvov (t/rok)

Príloha 3: Priority a ciele IROP

Tab. 5: Štruktúra priorit a cieľov IROP

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičné priority	Špecifické ciele zodpovedajúce investičnej prioritě	Spoločné a špecifické programové ukazovatele výsledku
1. Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch	Podpora udržateľnej dopravy a odstránenie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach	Posilenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých, vrátane nízko hlukových, a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility	1.1 Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému 1.2.1 Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy. 1.2.2 Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb.	Úspora času v cestnej doprave Počet predaných cestovných lístkov integrovaného dopravného systému Podiel nízko podlažných autobusov na celkovom počte autobusov Podiel cyklistickej dopravy na celkovej delbe dopravnej práce Podiel osôb (detí so zdravotným postihnutím, občanov so zdravotným postihnutím, občanov v nepriaznivej sociálnej situácii, seniorov), ktorým je poskytovaná sociálna služba na komunitnej úrovni na celkovom počte osôb, ktorým sa poskytujú sociálne služby Podiel detí v detských domovoch, ktorým je poskytovaná starostlivosť v rámci komunity na celkovom počte detí v detských domovoch Podiel detí do troch rokov veku, ktorým je poskytovaná služba starostlivosti na celkovom počte detí do troch rokov veku Počet lekárov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto Skrátenie doby hospitalizácie Obložnosť akútnej lôžok Hrubá zaškolenosť detí v materských školách Úspešnosť v testovaní vyučovací jazyk Úspešnosť v prírodných vedách Podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v stredných odborných školách, na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl Podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, v školských hospodárstvach na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl
2. Lahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám	Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akékoľvek diskriminácii Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručností a celoživotného vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infraštruktúry	Investície do zdravotnickej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoživotnému, regionálnemu a miestnemu rozvoju, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného postavenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné	2.1.1 Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni 2.1.2 Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti. 2.1.3 Modernizovať infraštruktúru ústavnych zariadení poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť, za účelom zvýšenia ich produktivity a efektívnosti 2.2.1 Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí v materských školách 2.2.2 Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl 2.2.3 Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní	Úspora času v cestnej doprave Počet predaných cestovných lístkov integrovaného dopravného systému Podiel nízko podlažných autobusov na celkovom počte autobusov Podiel cyklistickej dopravy na celkovej delbe dopravnej práce Podiel osôb (detí so zdravotným postihnutím, občanov so zdravotným postihnutím, občanov v nepriaznivej sociálnej situácii, seniorov), ktorým je poskytovaná sociálna služba na komunitnej úrovni na celkovom počte osôb, ktorým sa poskytujú sociálne služby Podiel detí v detských domovoch, ktorým je poskytovaná starostlivosť v rámci komunity na celkovom počte detí v detských domovoch Podiel detí do troch rokov veku, ktorým je poskytovaná služba starostlivosti na celkovom počte detí do troch rokov veku Počet lekárov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto Skrátenie doby hospitalizácie Obložnosť akútnej lôžok Hrubá zaškolenosť detí v materských školách Úspešnosť v testovaní vyučovací jazyk Úspešnosť v prírodných vedách Podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v stredných odborných škôlách, na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl Podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, v školských hospodárstvach na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl

Príloha 4: Indikatívny plán financovania RIÚS

Tab. 6: Indikatívny finančný plán RIÚS

Špecifické ciele	RIÚS BBSK		RIÚS KSK		RIÚS PSK	
	Alokácia (EUR)	%	Alokácia (EUR)	%	Alokácia (EUR)	%
1.1 Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému	34 050 000	27	30 107 190	21	45 352 941	44
1.2.1 Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy.	4 000 000	3	5 025 965	4	19 076 471	18
1.2.2 Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb.	8 000 000	6	5 234 215	4	7 250 259	7
2.1.1 Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonnú opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do 3 rokov veku na komunitnej úrovni	12 200 000	10	25 489 722	18	8 700 000	8
2.1.2 Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti.	17 732 700	14	18 314 100	13	0	0
2.2.1 Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí v materských školách	4 000 000	3	15 973 266	11	5 079 894	5
2.2.2 Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl	4 000 000	3	7 436 387	5	2 182 311	2
2.2.3 Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní	10 760 000	9	9 438 258	7	3 364 280	3
4.2.1 Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie	20 000 000	16	15 910 600	11	9 170 602	9
4.3.1 Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.	10 048 493	8	10 129 919	7	4 037 318	4
Spolu	124 791 193	100	143 059 622	100	104 214 076	100

Zdroj: Zverejnené RIUS

Poznámka: Špecifické ciele v rámci prioritnej osi 2 predpokladajú aj s investíciami do výstavby alebo rekonštrukcie budov.

Prioritná os	Tematický cieľ	Investičné priority	Špecifické ciele zodpovedajúce investičnej prioritě	Spoločné a špecifické programové ukazovatele výsledku
3. Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch	Podpora udržateľnej a kvalitatívnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily	Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasť územnej stratégie pre konkrétne oblasti vrátane konverzie upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov	3.1 Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií	Celkový počet pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle
4. Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie	Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch	Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek	4.1 Zvýšenie energetickej efektívnosti bytových domov	Energetická hospodárnosť bytových domov [kWh/(m ² . rok)]
5. Miestny rozvoj vedený komunitou	Zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využitia zdrojov	Prijímanie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku	4.2.1 Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie	Počet obyvateľov napojených na systém odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd
6. Technická pomoc	Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akékoľvek diskriminácii	Závazné investície v rámci stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou	4.3.1 Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.	Počet obyvateľov napojených na verejný vodovod
			5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií	Podiel zamestnanosti v mikro a malých podnikoch do 49 zamestnancov a samostatne zárobkovo činných osôb na celkovom počte zamestnanosti v mikro a malých podnikoch do 49 zamestnancov a samostatne zárobkovo činných osôb v sektorech nespádajúcich do podpory Programu rozvoja vidieka 2014-2020
			5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a vo verejných infraštruktúrach	Vidiecka a mestská populácia so zlepšenou infraštruktúrou a prístupom k verejným službám

Zdroj: Integrovaný regionálny operačný program 2014 – 2020, verzia 5.0.

Poznámka – do RIUS nespádajú technická pomoc ani nasledujúce špecifické ciele:

ŠC 2.1.3 (kvôli nevyhnutnosti koordinácie aktivít integrovaného poskytovania zdravotnej starostlivosti na národnej úrovni)

časť ŠC 3.1 v rozsahu podpory existujúcich malých a stredných podnikateľov v kultúrnom a kreatívnom priemysle (kvôli špecifickému charakteru činnosti podporovaných subjektov)

ŠC 4.1 (investície do bytových domov budú realizované formou návratnej finančnej pomoci prostredníctvom nástrojov finančného inžinierstva)

ŠC 5.1.1 a 5.1.2 (pretože CLLD má vytvorený samostatný mechanizmus podpory)

Príloha 5: Rozdelenie regionálneho príspevku medzi NRO

RP je financovaný zo štátneho rozpočtu. Každý NRO má v schválenom AP pre RP vymedzenú celkovú sumu na 5 rokov. Čerpanie RP v jednotlivých rokoch sa stanovuje na základe schválených ročných priorít pre daný NRO.

Kľúč k rozdeleniu RP medzi jednotlivé NRO vychádza z predpokladu, že všetky okresy musia vytvoriť vlastnú štruktúru a vybudovať kapacity na koordináciu svojho rozvoja. Tieto náklady sú približne rovnaké bez ohľadu na veľkosť okresu (analógia „fixných“ nákladov). Zároveň je potrebné zvážiť výrazne rozdielny počet uchádzačov o zamestnanie, pretože ich zapojenie do pracovného prostredia si vyžiada rôzne náklady (analógia „variabilných“ nákladov). Obom týmto potrebám sa pridelila rôzna váha (pôvodne to bolo 60 % pre „variabilnú“ zložku a 40 % pre „fixnú“ zložku).

Tab. 7: Výška RP pre jednotlivé NRO a ich ročné alokácie podľa ročných priorít

Kraj	NRO	RP spolu	RP (1. rok)	RP (2. rok)	RP (3. rok)	RP (4. rok)	RP (5. rok)
BBSK	Lučenec	4 295	900	860	860	860	815
	Poltár	2 825	400	750	550	570	555
	Revúca	3 835	500	760	850	835	890
	Rimavská Sobota	6 366	1 300	1 200	1 210	1 275	1 370
	Veľký Krtíš	3 330	500	700	750	730	650
PSK	Bardejov	3 765	753	N/A	N/A	N/A	N/A
	Kežmarok	4 860	2 000	730	730	700	700
	Levoča	2 215	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Medzilaborce	1 585	317	N/A	N/A	N/A	N/A
	Sabinov	3 840	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Snina	2 285	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Stropkov	1 945	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Svidník	3 060	400	750	750	600	560
	Vranov nad Topľou	4 900	1 200	1 000	900	900	900
KSK	Gelnica	2 105	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Košice-okolie	4 750	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Michalovce	4 415	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	Rožňava	4 665	800	1 100	900	965	900
	Sobrance	2 505	500	500	500	500	505
	Trebišov	5 815	1 000	1 100	1 150	2 565	
Spolu	20	73 361	10 570	9 450	9 150	10 500	7 845

Zdroj: Zverejnené AP na stránkach Úradu podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu, december 2019
Poznámka: Keďže všetky okresy nezískali štatút NRO v rovnakom čase, aj harmonogram rozdelenia RP je rôzny.
N/A – Údaj nie je k dispozícii.

Príloha 6: Kvantifikácia energetických opatrení v akčných plánoch rozvoja NRO

Tab. 8: Kvantifikácia energetických opatrení v akčných plánoch rozvoja NRO

Kraj	NRO	Systémové opatrenia na rozvoj energetiky	Opatrenia na podporu bodových energetických aktivít/zámerov	Opatrenia na podporu zámerov/aktivít, ktoré významne súvisia s energetikou
BBSK	Lučenec	0	1	1
	Poltár	0	3	1
	Revúca	0	1	0
	Rimavská Sobota	1	1	3
	Veľký Krtíš	0	2	1
PSK	Bardejov	0	1	0
	Kežmarok	1	3	1
	Levoča	0	2	0
	Medzilaborce	0	1	0
	Sabinov	1	1	1
	Snina	0	2	0
	Stropkov	0	1	0
	Svidník	1	2	0
	Vranov nad Topľou	0	0	0
KSK	Gelnica	0	1	1
	Košice-okolie	0	1	1
	Michalovce	0	1	1
	Rožňava	1	1	2
	Sobrance	1	2	0
	Trebišov	0	0	0

Zdroj: Zverejnené AP na stránkach Úradu podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu, december 2019

Príloha 7: Projektový list pre zámer „Centrum udržateľnej energetiky (CUE) pre okres Kežmarok“

Ciel: Vytvoríť personálne a inštitucionálne kapacity pre koordinovaný rozvoj regionálnej energetiky podľa princípov udržateľnosti

Postup a harmonogram:

Rok 1	<ul style="list-style-type: none"> • Propagácia zámeru v okrese • Vyškolenie širšieho okruhu vytipovaných osôb z okresu • Exkurzie pre absolventov do miest dobrej praxe • Výber 3 absolventov (2 pozície odborných pracovníkov CUE a 1 administratívny pracovník CUE) • Vytvorenie administratívnych a technických podmienok pre vznik CUE • Vytvorenie regionálneho informačného systému na podporu udržateľnej energetiky • Zabezpečenie externej podpory počas realizačnej fázy
Rok 2	<ul style="list-style-type: none"> • Vytvorenie databázy energetických údajov • Prehľad energetických zámerov, návrh ich optimalizácie, vytipovanie pilotných projektov • Analýza potenciálnych zdrojov a schém financovania projektov • Vypracovanie analytickej časti nízkouhlíkovej stratégie pre okres • Sietovanie relevantných subjektov v okrese Kežmarok
Roky 3 – 5	<ul style="list-style-type: none"> • Vypracovanie strategickej časti a akčného plánu nízkouhlíkovej stratégie pre okres • Implementácia nízkouhlíkovej stratégie • Koordinácia, analytická, projektová, informačná a osvetovo-vzdelávacia činnosť CUE • Rozvoj partnerstiev v rámci aj mimo okresu

Garant: Mestá KK, SB a SSV / RRA na základe mandátu od samospráv

Predpoklady/podmienky uskutočniteľnosti:

- Výber vopred vyškoleného personálu pre CUE
- Politická, finančná a organizačná podpora samospráv (mandát od samospráv potvrdený rozhodnutiami obecných/mestských zastupiteľstiev, vyčlenenie prostriedkov na spolufinancovanie CUE atď.)
- Finančná podpora z verejných zdrojov, súčinnosť so štátnymi aj neštátnymi inštitúciami
- Rešpektovanie princípov udržateľnej energetiky (sú rozpracované v osobitnom materiáli)

Odhadované štartovacie náklady:

Položky	Rozpočet (tisíc €)					Spolu	Zdroje financovania
	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5		
Príprava a mzdy pracovníkov, zariadenie kancelárie, réžia, konzultačné služby	32	107	-	-	-	139	RP (štátny rozpočet)
Mzdy, zariadenie kancelárie, réžia, konzultačné služby	-	3	32	32	32	99	Vlastné/iné
Mzdy a nízkouhlíková stratégia	-	48	70	70	70	258	EŠIF
Spolu	32	158	102	102	102	496	

Väzba na ďalšie projekty v rámci AP:

- Projekt využitia biomasy z neobhospodarovaných pozemkov na vykurovanie budov
- Projekt využitia ťažných zvierat na zber a približovanie biomasy

Pracovné miesta priame (v rámci projektu):

	2016	2017	2018	2019	2020	SPOLU
Vytvorené pracovné miesta (FTE)	0	3	3	3	3	3

Príloha 8: Projektový list pre zámer „Využitie biomasy z neobhospodarovaných pozemkov na vykurovanie budov“

Ciel: Vytvoríť podmienky pre prípravu projektu šetrného, nízko nákladového a udržateľného využívania drevnej biomasy z nevyužívaných plôch na vykurovanie energeticky hospodárnych objektov v okrese Kežmarok prostredníctvom účinných systémov verejných CZT.

Postup a harmonogram:

Rok 1	<ul style="list-style-type: none"> • Vypracovanie prognózy potenciálu a limitov energetického využitia drevín z nevyužívaných plôch v okrese Kežmarok
Rok 2	<ul style="list-style-type: none"> • Návrh využitia paliva z drevnej biomasy na vykurovanie budov • Návrh organizačno-logistickej schémy a návrh finančného zabezpečenia
Rok 3	<ul style="list-style-type: none"> • Príprava investičného projektu A: príprava paliva + účinných systémov CZT (ak predchádzajúce analýzy preukážu ich ekonomickú udržateľnosť) • Príprava investičného projektu B: zvýšenie energetickej hospodárnosti budov vykurovaných systémami CZT
Roky 4 – 5	<ul style="list-style-type: none"> • Realizácia investičného projektu A (nie je súčasťou zámeru) • Realizácia investičného projektu B (nie je súčasťou zámeru)

Garant: Centrum podpory regionálneho rozvoja alebo Centrum udržateľnej energetiky / MP SR, MH SR, MŽP SR, ÚGKK, NLC, SAŽP, ŠOP SR, mestá a obce okresu Kežmarok

Predpoklady/podmienky uskutočniteľnosti:

- Prístup k databázam (digitálne hranice lesnej pôdy – NLC, register LPIS – VÚPOP, digitálne údaje KN – ÚGKK, údaje z manažmentu plantáží v obci Ľubica, výsledky štúdií a výskumných úloh)
- Personálne kapacity (existencia a fungovanie Centra udržateľnej energetiky), finančné zdroje na prípravu štúdií, podkladov a projektov
- Záujem a súčinnosť zainteresovaných/dotknutých subjektov
- Dostatočné kapacity na zabezpečenie časovo náročného procesu verejných prerokovaní s vlastníckmi pozemkov, záujemcami o zber a približovanie biomasy z bielych plôch atď.
- Vhodná lokalizácia odberateľov tepla (dostatočný a trvalý lokálny odbyt produkcie)

Odhadované náklady (v tis. €):

Rok	Hlavné aktivity (súhrn)	Rozpočet spolu	Regionálny príspevok	Iné zdroje (EŠIF, obce...)
1	Štúdiá o energetickom potenciáli bielych plôch a limitoch pestovania drevín na energetické využitie	8	8	0
2	Energetické audity, štúdiá uskutočniteľnosti, prerokovania návrhov so zainteresovanými subjektmi	203	3	200
	Spolu	211	11	200

Väzba na ďalšie projekty v rámci AP:

- Projekt Centrum udržateľnej energetiky
- Projekt Využitie ťažných zvierat na zber a približovanie drevnej biomasy

Poznámky: Kvantifikácia nákladov na roky 3 – 5 bude možná až po realizácii aktivít v rokoch 1 a 2; kvantifikácia vytvorených pracovných miest bude možná v roku 3.